

P R Z E G L Ą D T R E Ś C I

ROZDZIAŁ IX: *Publicystyka apostolska „Książ narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego”*

Ideologia Mickiewicza. Zmieniony stosunek do zbiorowości.	
Dwoisty gest psychiczny w początkowym okresie emigracyjnym.	
Dojście do rezygnacji po apostolstwie <i>Książ</i>	1-2
Przyjazd do Paryża w r. 1832. Trwający nadal przyływ energii twórczej. [W przyp. 5: Sprawa ech romansu z K. Łubińską]. List zaginiony do papieża Grzegorza XVI. Projekt odezwy do narodu rosyjskiego; związanie imperializmu z despotyzmem	3-5
Współpraca w Towarzystwie Literackim, Towarzystwie Litewskim i Ziemi Ruskich i „Stowarzyszeniu w celu naukowej pomocy”. Stosunek poety do Lelewela i jego polityki emigracyjnej. Komitet Lelewelowski. Przekreślenie planu tworzenia nowych legionów. Przeciwrządowa postawa Komitetu. Niemożność zorganizowania emigrantów. Upadek Komitetu Lelewelowskiego. Słabość nowego Komitetu. Główne zgrupowania polityczne emigracji. Zamiar Mickiewicza i jego publicystyka apostolska . .	5-12
Tło dziejowe publicystyki Mickiewicza. Wstrząśnienie Europy przez rewolucję lipcową. Oczekiwanie przewrotu ogólnoeuropejskiego. Mesjanistyczna koncepcja stanowiska Polski. Polacy zawiązkiem międzynarodowej armii rewolucyjnej. Polonofilskie utwory zagraniczne. Stosunek państw do sprawy polskiej. Powody lękliwej polityki francuskiej. Jej pokojowość. Stosunki wewnętrzne Francji.....	12-18
Zagadnienie przebudowy społecznej i złączenie jej z odrodzeniem religijnym. Saintsimonizm. Idea nowej zupełnie przyszłości. Zasadnicze idee saintsimonistów. Mickiewicz wobec saintsimonizmu. Katolicyzm rewolucyjny Lamennais'go.....	18-21

Przedmowa do *Dziadów* części trzeciej. Styl rewolucjonistów francuskich i Lamennais'go. Cel propagandystyczny przedmowy. Oświetlenie polityki antypolskiej Aleksandra I i Nowosilcowa. Znaczenie prześladowania dzieci dla propagandy. Sprawa Litwy. Sprawa pogwałcenia decyzji Kongresu Wiedeńskiego. Wywyższenie męczenników polskich..... 21-25

Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego. Postawa duchowa publicystyki apostołskiej. Ustylizowanie emigrantów na apostołów. Naśladowanie Pisma św. w publicystyce politycznej 25-27

Dwie części dzieła. *Księgi narodu* wobec syntetycznych poematów o dziejach ludzkości. Ideał ich na tle epoki. Związek z Bossuetem, Condorcetem i Heglem. Dzieje świata jako dzieje religii. Odmiana koncepcji historiozoficznej wieku XVIII i związek z deizmem. Echa koncepcyj współczesnych i dawnych. Stadia poganienia ludzkości a stadia rozwoju dziejowego u Saint-Simona i Marksa. Wpływ tendencji antycarskiej na skreślenie dziejów imperium rzymskiego. Chrystus-reformator wobec poglądów Saint-Simona i węglarzy. Chrystus ofiarą wrogiej władzy świeckiej 27-34

Sąd o średniowieczu w stosunku do poglądów Lelewela. Koncepcja idealnej społeczności zepsutej przez królów. Moda oskarżania królów. Przecistawianie królów i ludów w ówczesnej ideologii polskiej. Królowie w *Księgach* twórcami nowego bałwochwalstwa. Rola Kolumba. Związek ujemnego sądu o polityce europejskiej z dziełem Adama Czartoryskiego. Oskarżenie fałszywych filozofów. Pseudoetymologie. Nadmierne wywyższenie Lafayette'a..... 34-40

Przeciwstawienie dziejów Polski obrazowi dekadencji. Ideologia mesjanizmu narodowego jako samoobrona i jako plon koncepcji oświecenia i romantyki. Mesjanizm a prymitywna tendencja wywyższenia zbiorowości własnej. Mesjanizm jako koncepcja ratująca od upadku duchowego. Wywyższenie Słowiańszczyzny; wielbienie cnót polskich w w. XVIII i na początku w. XIX. Klasyczny wyraz idealizacji narodu polskiego. Tło ogólnoeuropejskie marzeń o posłannictwie Polski. Dojrzewanie załączków mesjanizmu w gorączkowej atmosferze r. 1830/31. Mowa Brodzińskiego: Polska Kopernikiem w świecie moralnym; jej „idea” i jej zasługi dziejowe; upadek środkiem podniesienia na wyższy

szczebel. Pokrewieństwo gloryfikacji narodu z poglądami Lelewela. Uchrystusowanie narodu. Wiersz B. Kicińskiego o polskim apostolstwie. Stefan Garczyński rzecznikiem mesjanizmu. Odezwy Komitetu Lelewelowskiego	40-48
Zgodne z ideami Brodzińskiego i Lelewela przedstawienie dziejów narodu. Brak uznania win własnych. Upodobnienie losów Polski do męki Chrystusa. Pamflet dziennikarski przeciw Perierowi. Sugerowanie pojęcia Polski jako ofiary w sensie religijnym. Przyszłe uchrześcijanienie ustroju świata skutkiem tej ofiary.....	
Zgodność idei Mickiewicza z programem... Świętego Przy- mierza. Główne idee manifestu monarchów sprzymierzonych. Dostojeństwo postawy etycznej <i>Ksiąg narodu</i> i - charakter broszury demagogicznej. Program Mazziniego wtórem <i>Ksiąg</i>	52-54
Mesjanizm emigracyjny. Złuda i prawda w tezie o pielgrzymstwie polskim. Etyka wybrańców. Termin „pielgrzym” jako nowość wyłaniająca się z tradycji wielkiej. Ewolucja semantyczna wyrazu tego a ewolucja duchowa twórcy. Znaczenie słowa „pielgrzym” w <i>Księgach</i> . Gest obrony psychicznej -zasłanianie bolesnej prawdy fałszem pięknym. Wywyższenie fikcyjne i demagogiczne tułaczów. Wpływ pochodu przez Niemcy. Stanowisko negatywne względem kultury europejskiej. Uzasadnienie sądu o wyższości Polaków jako realizujących postulat walki ze złem	54-60
Budzenie niechęci ku cudzoziemcom. Przyszła rola Francuzów i Anglików. Przepowiednie-inwektywy. Ideał internacjonalizmu. Inne „narody wierzące”. Żądanie wysokiego poziomu moralnego. Różnego rodzaju wskazówki. Momenty społeczne i polityczne etyki pielgrzymskiej. Odrzucenie patriotyzmu utylitarne	60-64
Mesjanizm <i>Ksiąg</i> wobec mesjanizmu francuskiego; hasło „cywilizacji”; przeciwstawienie się Guizotowi; patriotyzm <i>Ksiąg</i> a religijny patriotyzm francuski	64-67
Maksymalizm wymagań etycznych jako przeciwwaga wbijania w dumę nadmierną. Nauka pokory. Oscylowanie autora między dumą i pokorą. Chęć włączenia <i>Ksiąg</i> w poczet pism kanonicznych.....	67-69

Biblijny kształt poetycki organicznym wpływem koncepcji. Charakterystyka biblijnej mowy wiązanej. Organizm foniczny organizmem treściowym. Zrytmizowanie myśli przez wracające układy słowne. Kształtowanie łańcuchów otwartych; całości zamknięte o kilku motywach słownych; paralelizm. Analiza sposobów tworzenia łańcucha nieprzerwanego i paralelizowania w pierwszych wersach <i>Ksiąg narodu</i> ; temat i kontrtemat. Pierwsza przypowieść <i>Ksiąg pielgrzymstwa</i> jako typ układu zamkniętego. Rozdział trzeci jako typ artystycznego paralelizmu.....	69-75
<i>Responsio, concatenatio, inclusio</i> . Paralelizm linearny (syno- nimiczny lub antytetyczny) - ciągły, przeplatany, cykliczny, stopniowy. Przykłady. Motywy słowne jako punkty wyjścia dalszego kształtowania. Styl katechizmowy i jego odmiana trójdzielna. Paralelizm interstroficzny. Zmienne napięcie paralelizowania	75-82
Rytmika zbliżona do wiersza. Analiza rytmu w wersach początkowych. Metrum panujące. Piętno poematu we wstępnych wersach <i>Ksiąg narodu</i> i <i>Ksiąg pielgrzymstwa</i> . Zbliżanie się do toka prozaicznego. Rzadkość całkowitego przekomponowania wersetów na poezję. Przykłady łączenia paralelizmu zdaniowego z rytmicznym. Zespoły wierszowe. Różnorodne stosowanie równości i równoważności członów. Zamknięcie męskie szeregów słownych. Rymy, asonanse i aliteracje. Elementy rytmiki miarowej. Zachowanie prozy biblijnej w <i>Księgach</i>	82-91
Rytmika <i>Ksiąg</i> a rytmika <i>Anhellego</i> . Zbliżenie się do poezji regularnej w <i>Anhellim</i> , do prozy w <i>Księgach</i> . Odmienne stosowanie paralelizmu. Intelktualne piętno <i>Ksiąg</i> , liryzm <i>Anhellego</i> . Wstrzeźliwość Mickiewicza w zakresie obrazu poetyckiego	91-93
Różność <i>Ksiąg narodu</i> w stosunku do <i>Ksiąg pielgrzymstwa</i> . Odmienne struktura całości, odmienny typ intonacji zdań. Przypowieści. Barwa biblijna słownictwa. Walory wieczyste w <i>Księgach</i> . Modlitwa żołnierska. [W przyp. 133: Redakcja pierwotna; jej rozszerzenie; dodatki zrodzone z podniet aktualnych; zmiany w <i>Księgach pielgrzymstwa</i> ; zubożenie wyjątkowe; intencje artys- tyczne w zmianach]	93-98

ROZDZIAŁ X: *Polityk, dziennikarz, satyryk, tłumacz „Giaura”*

- Odczyt O *duchu narodowym*. Lamennais'owskie kryterium prawdy. Uznanie prymatu życia nad teorią. Zaufanie bezwzględne do instynktu zbiorowości. Szukanie tradycji polskiej. Tradycjonalista polski europejskim rewolucjonistą. Przeświadczenie o nadchodzącej burzy europejskiej. Rewolucja lipcowa jako czynnik przyspieszający ruinę. Szukanie polskiej prawdy i odgradzanie się od myśli zagranicznej. Uznanie internacjonalizmu za podstawę powodzenia Polski. Prawdopodobny tok nie dochowanego ciągu dalszego. Ton umiarkowany uwag 99-104
- Zmiana tonu po wydaniu *Książ*. Autorytatywność memoriału [O projekcie *dziennika francuskiego*]. Wskazanie zagranicznych poglądów na posłannictwo Polski. Polityka zwrócona przeciw wszystkim rządóm. Konieczność propagandy wśród europejskich sfer rewolucyjnych. Stanowisko międzynarodowe Polski. Postulat samodzielności. Monoideizm kultu wolności 104-107
- Rzeczowość odezwy francuskiej w sprawie biblioteki emigracyjnej. Fantastyczny maksymalizm polityczny *Myśli o sejmie polskim*. Rozwianie się projektów wznowienia obrad sejmowych. Sąd Mickiewicza o tej kwestii. Idea Concilium europejskiego. Obrońca szlachetnego szaleństwa 107-110
- Początki czasopiśmiennictwa emigracyjnego. „Pielgrzym Polski”. Prospekt i numer pierwszy. Mickiewicz jako współpracownik i redaktor. Styl jego dziennikarski. Echa stylu biblijnego. Wyjaskrawianie przypominające rysowników-satyryków. Obrazowość. Metoda komentowania cytatów. Stanowisko patrioty-polityka w artykułach literackich. Powód chęci unicestwienia Słowackiego..... 110-115
- Artykuł spowodowany omawianiem spraw polskich w „Revue europeenne”. Artykuły o piętnie aktualności. Stanowisko wobec wyprawy Zaliwskiego. Wystąpienie w obronie Komitetu Dwernickiego..... 115-119
- Artykuły o zagadnieniach ogólnych. Ideologia narodowa i jednocześnie międzynarodowa. Polacy jako międzynarodowi bojownicy wolności. Hasło braterstwa narodów. Wprowadzenie piękna moralnego do spraw finansowych. Wyłączenie Polski z zakresu ewolucji katastrofalnej. Możliwość pokojowego

uregulowania kwestii społecznej w Polsce. Oczekiwanie wielkiego człowieka. Dążenia mas jako kryterium prawdy. „Serce ludu całego” bijące w piersiach nieomylnego patrioty. Atak przeciw „ludziom rozsądnym”. Potępienie teorii i dyskusyj. Niechęć do rządu Ludwika Filipa i do polityków francuskich. Mickiewicz jako romantyk polityczny, rewolucjonista - i tradycjonalista. Poblżliwy sąd o wadach emigracji. Pożegnanie działalności publicystycznej uśmiechem	120-132
<i>Do przyjaciół galicyjskich</i> . Zmiana tonu w stosunku do enuncjacji poprzednich. Geneza memoriału. Jego wskazania polityczne. Sąd o roli emigracji i o przyszłym powstaniu. Stosunek do walki klasowej. Sprawa zbliżenia polsko-ukraińskiego. Sprawa propagandy. Zasadnicze wytyczne programu. Odezwa do obywateli galicyjskich. Memoriał i odezwa plonem rozczarowań roku 1833	133-139
Oddźwięki <i>Ksiąg</i> . Głosy francuskie. Niezrealizowanie się celu <i>Ksiąg</i> . Ataki ze strony demokratów	139-144
Wiersze satyryczne. Echa mowy Krępowieckiego i wystąpień K. Pułaskiego. Tony inwektywy i pamfletu. Parodia <i>Exegi monumentum</i>	144-147
Bajki polityczne. <i>Żaby i ich króle</i> . Sympatia artystyczna Mickiewicza dla bajki. Świetna zabawka na temat Lafontain'owski. Bajki wyrażające niechęć do rysów ujemnych emigracji. Rosnący krytycyzm Mickiewicza i dochodzenie do depresji	147-152
Rezygnacja z chęci oddziaływania doraźnego. Akt założenia Związku Braci Zjednoczonych	152-153
Przekład <i>Giaura</i> . Jego łączność z religią patriotyzmu i rewolucjonizmu. Tony uczuć polskich w ustępach początkowych przekładu. Typ psychiczny bohatera. Metoda opowiadania na pół balladowego. Historia przerywanego tłumaczenia. <i>Giaur</i> w r. 1833 anachronizmem dla Mickiewicza	153-158
Stosunek ilościowy wierszy przekładu i oryginału. Wiersze opuszczone. Wyjątkowe rozszerzanie. Rytm dynamiki namiętnej Byrona a rytm epicki przekładu. Niedociągnięcia i odchylenia. Zmiany uzasadnione. Ustępy stojące na poziomie oryginału lub nawet od niego wyższe. Oddawanie melodii wiersza. Plastyka spotęgowana. Siła ekspresji. Zmiany w wizerunku psychicznym <i>Giaura</i> . Pożegnanie poezji Gustawowej.....	158-177

ROZDZIAŁ XI: *Kształtowanie „Pana Tadeusza” i dany w nim obraz rzeczywistości narodowej*

- Dzieła „historija krótka” dana w listach Mickiewicza.
Uzupełniająca ją wspomnienia Bohdana Zaleskiego. Towarzysząca
pisanu radość twórcza i radość tematu 179-183
- Brak warunków sprzyjających w toku pracy. Szczytowy okres energii twórczej. Siła i
żywość nowej koncepcji. Przekład *Giaura* i myśl o dalszych *Dziadach* jako czynniki
hamujące. Bezsilność przykrych doznań osobistych w stosunku do pracy nad epopeją
183-187
- Przyjaźń do Garczyńskiego powodem przerwy w pisaniu *Pana
Tadeusza*. Opieka nad drukiem poezji przyjaciela. Poprawienie
tekstu Garczyńskiego. [W przyp. 20: Ważniejsze poprawki
Mickiewicza]. Pielęgnowanie chorego 187-192
- Powrót do Paryża i do *Pana Tadeusza*. Odporność wewnętrzna
koncepcji. Utrzymanie się zasadniczych zarysów koncepcji
pierwotnej 192-194
- Ewolucja *Pana Tadeusza*. Zmiana rozmiarów i typu literackiego.
Autograf jako źródło informacji o dziejach tekstu. [W przyp. 31:
Opis autografu]. Kartki brulionu pieśni I. Wskazówki czystopisu
co do zmian w kształtowaniu dzieła. Zmiany nazwisk i tytułów
osób. Mylne streszczenie ks. IV 194-197
- Analiza poematu drogą do wykrycia faz poprzednich.
Konieczność ostrożnego przeprowadzania tej analizy i należytego
poznania techniki Mickiewicza. Konsekwentna metoda zapo-
wiadania pewnych tematów dalszych i unicestwienia pewnych
zawiązków akcji. Niemożność wnioskowania o fazach poprzednich
na podstawie niespełnienia pewnych zapowiedzi. Pojawienie się
tematu nie przygotowanego lub późniejsza wstawka przy-
gotowująca dowodem modyfikacji planu. Postulat nieprzy-
wiązywania nadmiernej wagi do drobnych sprzeczności. Główne
i dodatkowe źródła rekonstrukcji dziejów poematu. Relacje
Zaleskiego w świetle autografu 197-200
- Informacje Zaleskiego i Józefa Grabowskiego o początku epopei. Zagadnienie
planu najwcześniejszego (fazy łukowskiej) 200-201
- Pozorne pochodzenie poetycznej sceny spotkania w ks. I z odmiennego planu. Istotny
brak sprzeczności między sceną tą

a dalszym ciągiem: umyślne wzbudzenie w Tadeuszu i w czytelniku oczekiwania nie mającego być zaspokojonym. Brak zupełny śladów rzekomo zarzuconego planu pierwszego.....	201-203
Wzrost rozmiarów i zmienność podziału. Znaczenie podziału na sześć pieśni. Jego utajone trwanie w rozrastającym się poemacie. Dziesięć ksiąg jako układ symetryczny sześciu rozdziałów przetworzonych w dwie księgi jednolite i cztery rozdziały dwudzielne. Ks. XI i XII nowym rozdziałem dwoistym. Architektura ostateczna <i>Pana Tadeusza</i>	204-206
Pierwotne „poema sielskie” w czterech pieśniach. Przekształcenie w układ sześciopieśniowy. Zarysy akcji w tym poemacie. Rekonstrukcja nie napisanej pierwotnej pieśni VI: zakończenie wątku romansowego i dalsze stadia sporu o zamek; zajazd jako składnik akcji; śmierć Robaka. Żegota jako pierwotny Jacek Soplica. Świat zamknięty zakątka litewskiego w poemacie pierwotnym. Rok 1814 czasem akcji	206-212
Wniknięcie wielkiej rzeczywistości dziejowej w toku pisania pieśni czwartej. Wstawka ukazująca Ks. Robaka jako agitatora. Dowody włączenia wstawki do tekstu pierwotnego. Możliwa przynależność początku ks. V do dawnej ks. IV. Czas powstania sceny w karczmie. Rozszerzenie widnokręgów poematu. „Rzut oka” na Litwę i Europę jako dodatek do pieśni III.....	212-215
Zmiana idylli w powieść o dziejach niedawnych. [W przyp. 44: Awans Telimeny na ambasadorkę kultury petersburskiej. Anegdota petersburska prawdopodobnie wstawką]. Przeniesienie akcji na rok 1808	215-217
Rozsądzenie ram sześciu pieśni przez wkładki. Wejście nowego świata akcji politycznej w obręb poematu. Dołączenie trzech pieśni do pięciu. Zaścianek, zajazd i śmierć Jacka tematem nowych pieśni. Koncert Jankiela jako prawdopodobny składnik pieśni VIII	217-220
Jeszcze jeden temat nowy: walka z Moskalami. Pieśń o bitwie i pieśń końcowa. Zatytułowanie jej dziewiątą. Przepołowienie nowych pieśni. Układ dziesięciopieśniowy. Pomysł koncertu Jankiela jako prawdopodobny zawiązek dalszego ciągu. [Epilog] koronujący epopeję. Ukończenie „historii szlacheckiej we dwunastu księgach”	220-222

* Przepisywanie i przerabianie. Wzmocnienie motywacji w ks. X (w przedstawieniu decyzji Hrabiego i Tadeusza). Prawdopodobne przerobienie spowiedzi Jacka. Wcześniejsza redakcja zakończenia romansu Hrabiego i Telimeny i nowa redakcja. Włączenie rozmowy Hrabiego i Zosi do ks. V. <i>Ostatnie szczucie</i> . Inne dodatki, opuszczenia i zmiany [wyszczególnione w przyp. 51]	222-227
Przetworzenie opisu matecznika. Ważne zmiany w obrębie ks. I. Jej przemiana w pierwszą księgę eposu	228-229
Osiem faz kształtowania poematu. Zachowanie zasadniczego charakteru początkowej koncepcji. Spokojny, naturalny tok dziejów kształtowania. Rozrost naturalny i działanie czterech nagłych impulsów	230-232
Logika organiczna ostatniej warstwy. Oddalenie się finału w układzie dziesięciopieśniowym od postawy psychicznej ksiąg początkowych. Dwie ostatnie księgi w stosunku do ksiąg początkowych i dalszych. Uświetnienie i pożegnanie dawnej Rzeczypospolitej szlacheckiej.....	232-234
[W przyp. 57: Badania Romana Piłata nad ewolucją <i>Pana Tadeusza</i> : pierwotny plan niewielkiego poematu epicznego; zmiana wprowadzająca w pieśni III perspektywę dziejową; Robak emisariuszem; druga zmiana w ciągu pisania pieśni V; wprowadzenie motywu zajazdu; w związku z zajazdem dalsze motywy. Trafne tezy Piłata i błędne ich tory. - Uzupelnienie wywodów Piłata przez Józefa Kallenbacha. Sprzeciw ze strony Stanisława Windakiewicza. - Poglądy Stanisława Pigonia: próba rekonstrukcji pierwotnego pomysłu; rzekome dzieje niezmaconej miłości Tadeusza i Zosi - strojenie się Zosi na wieczernę w zamku — nieistnienie <i>Telimeny</i> . Polemika z hipotezą Stanisława Pigonia. <i>Dalsze twierdzenia Pigonia</i> : kształtowanie poematu obyczajowego w pięciu pieśniach - ekspiacja Jacka (śmierć na polowaniu) - wniknięcie „fali heroizmu” - poemat sześciopieśniowy zakończony śmiercią Jacka w czasie zajazdu - wprowadzenie zaścianka i bitwy z Moskalami - uwierczenie poematu apoteozą unii polsko-litewskiej - uświetnienie Jacka]	234-239
Tabela: Dzieje kształtowania <i>Pana Tadeusza</i>	240
Poemat zrodzony z tęsknoty i z miłującej pamięci. Zwrot do rzeczywistości ukochanej. Tęsknota za spokojną rodzimą	

zwykłością. Wspomnienia radosnej atmosfery Tuhanowicz i domu ojcowskiego. Zespolecie szczęścia miłosnego, na pół wspo- minanego, na pół marzonego, z krajobrazem nadniemeńskim. Zosia a Maryla i Johasia. Echa miłości ku Maryli w spowiedzi Jacka. Uniezależnienie miłości kraju od erotyki	239-244
Dzieło tworzone na chwałę całej Nowogródziny. Wprowadzenie autentycznych nazw miejscowych a niemożliwość utożsamienia Soplicowa z jakąś jedną miejscowością rzeczywistą. Celowe usunięcie nadmiernego autentyzmu. Stanowisko epopei, nie stanowisko pamiętnika. Przekształcenie realności obiektywnej	244-247
Wyjątkowa autentyczność postaci Jacka Soplicy. Związek z zabójcą Bazylego Mickiewicza. Rehabilitacja wroga, którego oskarżał Mikołaj Mickiewicz. Podkomorzy a ojciec poety. Wspomnienia rodzinne o zajęczdzie. Prawnicy i szlachta zaściankowa jako odbicie stosunków rodzinnych poety. Związek bitwy z Moskalami i wspomnień nowogródzkich. Ks. Robak a ks. Bułhak. Echa lat uniwersyteckich. Prototypy prawdopodobne Hrabiego i Gerwazego. Sympatia Mickiewicza dla oryginałów	247-252
Zwracanie obserwacji i pamięci ku obyczajowości szlacheckiej. Zainteresowania krajoznawcze filomatów. Obrazki obyczajowe w piśmiennictwie polskim XVIII w. i początków w. XIX. <i>Pan Podstoli</i> poprzednikiem <i>Pana Tadeusza</i> . Zawiązki kształtowania materiału obyczajowego w poezji młodzieńczej Mickiewicza. Dalsze podniety. Opowiadania Henryka Rzewuskiego i ks. Ogińskiego. Generał- -lejtant Ryków. Pierwowzór Jankiela. Echa miłości do Henriety Ankwiczówny. Zespolecie Henriety i Maryli. Reminiscencje pobytu w Wielkopolsce. Zasilanie zasobu wspomnień o dawnej Polsce przez emigrację	252-256
Odwrócenie się od doli tułaczey ku jasnemu dzieciństwu i związek z troską społeczną, z chęcią dania drogowskazu emigrantom. Oddźwięki spraw żywotnych życia emigracyjnego. Uczucie obejmujące „przeszłe i przyszłe pokolenia”	256-258
Rola wspomnienia w strukturze poetyckiego świata epopei. Wspomnienia w scenie początkowej. Życie Robaka i Klucznika określone logiką niezatartej pamięci. Wspomnienia Protazego, Wojskiego, Sędziego i Podkomorzego. Cudzoziemskość wspomnień Telimeny i Hrabiego. Liryka wspomnień twórcy	258-259

Odrębność <i>Pana Tadeusza</i> w stosunku do poematów wspomnień. Właściwa eposowi pełnia rzeczywistości zbiorowej	259
Świadomość tworzenia epepei. Inwokacja jako dowód intencji wyraźnej w zakresie rodzajowości literackiej. Pokrewieństwo z inwokacją i apostrofą Tassa. Nowe piętno inwokacji	259-260
Echa Homerowe i Wergiliuszowe. Wojski-Nestor. Inne reminiscencje. „Nowa Dydo”. Żartobliwość w upodobnieniu do eposów. Małość tematu i postaci. Zbliżenie się do skromnej idylli mieszczańskiej Goethego	260-263
Odkrycie poezji codziennego życia przez wiek XVIII. Uwieńczenie przez Goethego ewolucji zrywającej związek hierarchii rodzajów literackich z hierarchią klasową. Poetyczność pracy	263-264
Związek <i>Pana Tadeusza</i> z poezją ziemiańską. Właściwe Mickiewiczowi spojrzenie żartobliwe na tę poezję. Żartobliwe echo <i>Satyry</i> . Związek z Delille'owską poezją ogrodów. Kult drzew starych. Echa <i>Zofiówki</i> Trembeckiego. Możliwość pokrewieństwa z Donelaitisem. Związek z poezją gastronomiczną. Związek z tradycją sielanki. Prawdziwa idylla rzeczywistości szlacheckiej i jej stosunek do nowej idylli wieku XVIII. Przemienienie się idylli w elegię. Żal za minioną rzeczywistością zbiorową.....	264-270
Chęć utrwalenia minionej rzeczywistości narodowej i regio- nalnej. Intencja pokrewna powieściom Waltera Scotta. Schematy walterskotowskie w <i>Panu Tadeuszu</i> . Nie tyle reminiscencje, ile pokrewny typ kształtowania. Dobrzyńscy a górale szkoccy w <i>Wauerleyu</i> . Gerwazy a Caleb Balderstone. Walterskotyzm i bajronizm w spowiedzi Jacka Soplicy i jej odrębność	270-273
Realizm walterskotowski. Związek z powieścią obyczajową. Polskie tradycje literackie: Krasicki i Niemcewicz poprzednikami twórcy <i>Pana Tadeusza</i> . Przeciwwstawienie romansu Tadeusza i Hrabiego <i>Malwinie</i> . Pokrewieństwo z wielkimi humorystami. Możliwość związku Hrabiego z Fan-Feredinem Bougeanta. Hrabia a Don Kichot.....	273-278
Syntetyzowanie różnych postaw duchowych i różnych tradycji literackich w <i>Don Kichocie</i> i w <i>Panu Tadeuszu</i> . Jedyność <i>Pana Tadeusza</i> ze stanowiska rodzajowości literackiej.....	278

Rozległość widnokręgów epopei narodowej. Trzy warstwy czasu. Wyraźna dwuplanowość czasowa	278-279
Przeszłość magnacka, oligarchiczna. Rozgraniczenie pana i szlachcica. Magnackie metody rządzenia. Magnackie czasy dostatku. Mecenasostwo. Nauka dziedziną duchowieństwa. Kultura i obyczajowość czasów magnackich. Trwanie metod magnackich w działalności Klucznika. Uwielbienie przeszłości niedawnej i jej krytyka	279-283
Wyraźny stosunek negatywny poety względem Polski magnackiej, oligarchicznej. Władztwo magnatów przeszłością zamkniętą. Odmienność pozycji Podkomorzego i Hrabiego w porównaniu ze Stolnikiem i z Wojewodą. Zmniejszenie przedziałów społecznych. Ustylizowanie przemiany społecznej według postulatów własnych poety. Tkwiąca w tym przedstawieniu prawda. Trwające przejawy hierarchii społecznej. Uświetnienie mieszczańskości Buchmana przez służbę u wielkiego pana	283-285
Demokratyzacja w obrębie warstwy szlacheckiej. Postępowy frazes Podczaszyca a prawdziwa postępowość Tadeusza. Włączenie Żyda w obręb narodu polskiego. Wzmianka o mieszczańskim bohaterem. Sprawa ludu wiejskiego. Chłopi jako masa nie zróżnicowana. Mickiewicz jako rzecznik nierozdzielności rewolucji narodowej i rewolucji społecznej	285-289
Naturalne, spokojne dokonanie przemiany społecznej i zapowiedź spokojnego przejścia do stadium następnego. Włączenie ludu wiejskiego i Jankiela w całość organiczną poematu	289
Świat poetycki <i>Pana Tadeusza</i> jako zamknięty, samowystarczalny świat szlachecki. Brak kobiety wybitnej. Zosia jako materiał na idealną żonę. Pełny przekrój życia w okresie przemiany. Brak wyraźnego wpływu niewoli. Wpływ nowych warunków gospodarczych. Moment przemiany, ale nie moment schyłkowy. Ewolucja zmierzająca ku postępowi. Cechy Tadeusza ręką przyszłości. Mimo różnic - brak starcia dwu pokoleń. Odporność unieszkodliwiająca czynniki rozkładowe. Nieszkodliwość istotna cudzoziemszczyzny Hrabiego i Telimeny. Nieszkodliwość Buchmana. Zdrowie psychiczne organizmu polskiego. Walory duchowe tkwiące w Jacku Soplicy, w Stolniku, w Gerwazym	289-295

Znikanie wad zbiorowości polskiej w chwili walki przeciwko wrogowi. Nieistotność niesnasek między Polakami i Litwinami. Siła unii polsko-litewskiej. Soplicowo ogniskiem prawdziwej polszczyzny. Patriotyzm Sędziego. Górowanie moralne Soplicowa nad Dobrzynem. Optymistyczne oświecenie procesu rozwojowego. Krytycyzm miłujący jako stanowisko Mickiewicza wobec narodu	296-299
Nieaktualność postawy satyrycznej wobec przeszłości. Wdzięczność poety w stosunku do przeszłości nadniemeńskiej. Idealizowanie narodu w <i>Księżkach</i> i nieidealizowanie go w eposie wynikiem miłości. Jasność oceny moralnej.....	299-300
Epopcja Mickiewiczowska obrazem społeczeństwa. Przewaga scen zespołowych. Polacy jako naród parlamentarny. <i>Rada</i> karykaturą zebrań emigracyjnych. Maciek nad Maćkami a działalność Adama ks. Czartoryskiego. Stosunek Mickiewicza do księcia. Wynik rozczarowań roku 1832 i 1833	300-304
Poddanie społeczeństwa w <i>Panu Tadeuszu</i> podwójnej próbie. Ukazanie niedorośnięcia do zadań dziejowych. Zajazd powodem kłęski politycznej. Krwawiąca w głębiach idylli rana roku 1831. Zbyt niski poziom społeczeństwa. Oczekiwanie cudu. Istnienie w narodzie sił mogących wieść ku doskonałości	304-305
Jacek Soplica jako drogowskaz dla narodu. Wysokość etyki Ks. Robaka i etyki Mickiewiczowskiej. Spowiedź wobec niższego moralnie Klucznika. Oskarżenie się grzesznika skrzeszonego. Analiza motywów zabójstwa. Istotna historia czynu a ocena jego źródeł przez Robaka. Fałszywe oskarżenie o pychę i o wy- rafinowane przygotowanie zemsty. Poczucie odpowiedzialności za życzenia. Niewspółmierność winy i pokuty. Ukazanie zasług Robaka w akcie rehabilitacji. Działalność i męczeństwo Robaka manifestacją jedności dzielnic i odzwierciedleniem martyrologii z czasów po r. 1831. Bezwzględność nielitościwa w układaniu losu Jacka. Zniszczenie owocu trudów i ofiar życia jego przez nienawiść Klucznika. Aureola świętości	305-310
Nowy etap sztuki w kreśleniu postaci Robaka. Spowiedź sprawozdaniem, nie wylewem uczuć. Realizm psychologiczny. Opanowanie toku zdań. Sprawozdawcza, męska moc wyrazu. Słowo proste a wielomówność pseudoklasyczna wyrazu uczuć w ks. X	310-313

Znaczenie kreacji Jacka-Robaka dla przejścia ostatecznego w styl realizmu. Stosunek do Gustawa, Konrada i Ks. Piotra. Aureola naturalnych promieni słonecznych	313-314
Aureola Robaka i Zosi. Pokrewieństwo ich. stanowiska w świecie poetyckim epopei. Eteryczność, lekkość, ruch i świetlaność Zosi. Trójmotyw prostoty skrajnej. Dalsze obrazy Zosi. Szczegóły wyróżniające. Pożegnanie Zosi-dziecka obrazem czarownym w ks. V. Zosia w księdze ostatniej. Maksimum poetyczności przy minimalnym poetyzowaniu. Włączenie dwu najwyższych wartości romantyzmu w świat poetycki eposu realistycznego	314-318
ROZDZIAŁ XII: Struktura artystyczna „Pana Tadeusza”	
<i>Pan Tadeusz</i> jako dzieło czystej sztuki. Struktura powieściowa. Motyw sporu dwu rodów. Odświeżenie konwencjonalnego motywu: brak jednego z rodów, żartobliwe potraktowanie roli Hrabiego, objęcie funkcji rodu przez Klucznika, oryginalny stosunek losów pary kochającej do waśni rodowej. Konwencjonalny sposób zaczęcia akcji. Tradycyjne motywy epickie. Przesunięcie poematu na teren tragedii. Motyw z <i>Wilhelma Telia</i> . Motyw biesiady i inne tradycyjne motywy. Odświeżenie motywów konwencjonalnych w dziejach Jacka i w wystąpieniach Zosi. Spór o charty na tle tradycji komediowej. Rola logiki kompozycyjnej poematów opisowych	319-325
<i>Analiza szczegółowa ksiąg</i> . Temat i artyzm inwokacji. Początek poematu o domu szlacheckim. Malarz, ziemianin i realista. Powrót do domu. Ukazanie perspektywy dziejowej na drugim planie. Przemienienie pospolitego spotkania w scenę baśniową. Prosta, naturalna kompozycja dalszej narracji. Stanowisko narratora. Sposób przedstawienia Tadeusza i jego erotyki młodzieńczej. Spokojny ton epicki w przemowach i stopniowe ożywianie dramatyczne. Język Rykowa i Rejenta. Efekt komiczny. Styl Asesora, Podkomorzego, Wojskiego, Woźnego. Efekt listy nazwisk	325-332
Tony napoleońskiej fanfary. Nawiązanie do rzeczywistości dziejowej. Metody portretowania. Tajemniczość. Kompozycja wieloplanowa i wielomotywowa ks. I. Technika przeplatania wątków. Ks. I idyllą szlachecką dnia letniego	332-335

Nowa uwertura jako wyraz tęsknoty za beztroską sielanką. Sugerowanie przestrzeni rozległej. Kompozycja ks. II. Słońce na początku ks. II. Dalsze przeplatanie wątków. Pierwsza scena myśliwska	335-337
Grupa „przeciwdziałania”. Rewia kostiumów cudzoziemskich. Mickiewicz malarzem architektury. Styl Hrabiego. Jego komizm. Portret realistyczny Gerwazego. Kontrast obu postaci. Styl opowiadania Gerwazego. Literackość tematu. Moda literacka i tradycja polska. Dynamika dramatyczna. Odprężenie. Komiczna reakcja Hrabiego. Zetknięcie osób z dwu obozów	337-342
Skojarzenie Hrabiego z Telimeną przed ich istotnym zbli- żeniem. Niespodzianki. Obraz śniadania obfitego. Nowe rysy w charakterystyce osób. Styl anegdoty petersburskiej. Szał Telimeny. Budzenie oczekiwań. Wariant motywu użytego i uprzedzanie przyszłego	342-346
Hrabia w ks. III jako drugi bohater. Kompozycja malarska. Hiperpoetyczność i rozczarowanie. Metoda przedstawienia gromady. Technika niespełniania oczekiwań. Starcie dwu dyplomatyk i uzupełniające informacje. Dyskurs o malarstwie sformułowaniem poetyki Mickiewicza. Znaczenie kompozycyjne tej rozmowy. Komediowa scena mimiczna. Ustalenie górującej roli Tadeusza, Zosi i Robaka. Odmienna niż dotąd dwudzielność księgi. Uwertura osobista. Scena „rozpoznania”. Scena wstawiona. Opis heroikomiczny karczmy. Jankiel. Świetne skomponowanie sceny zbiorowej. Nadmierna zręczność kwestarsza-emisariusza. Scena w karczmie zawiązkiem etapów późniejszych. Uwertura łowów. Opis matecznika. [W przyp. 28: Sposób korzystania z opisu Witwickiego]. Styl i technika przedstawienia łowów. Dwa momenty punktu kulminacyjnego. Scena częściowego rozpoznania. Pieśń tryumfalna. Powrót humoru. Uniezwyklenie poezji gastronomicznej. Anegdota przerywana. Motyw Gdańska.....	346-362
Ks. V księgą dysonansów. Monolog komediowy Telimeny. [Przyp. 32: O „mowie przeżywanej”]. Apoteoza i realizm w przed- stawieniu Zosi. Związki z literaturą i malarstwem. Trywialność elegantki. Nowa scena rozpoznania. Zawodne próby unicestwienia rozdźwięków. Klucznik jako mąciiciel. Rysy heroikomiczne w przedstawieniu bójki. Dwa sny „ostatnich”	362-368

Odmienność techniki w rozpoczynaniu drugiej grupy ksiąg. Związek ks. VI z ks. XI i z ks. I. Związanie motywu politycznego ze sporem rodów. Znaczenie rozmowy Sędziego i Robaka	368-370
Charakterystyka nowej zbiorowości. Studium historyczno--socjologiczne o zaścianku. Równomierność relacji epickiej	370-372
Ks. VII: akt komedii włączony w epopeję. Styl. Gawęda o Wielkopolanach. Typy przemówień. Soliści. Słyszalność głosów różnych. Przemówienia maniaków zaściankowych jako kompozycje foniczne. Zespoły ruchów. Gest pozerski ukostiumowanego portretowo Hrabiego. Gryząca satyra na tłum szlachecki. Złagodzenie tej satyry. Przewyciężenie trudności motywacji. Powód nieobecności Robaka. Kruczki „wymowy sejmowej”. Zakończenie ks. VII.....	372-381
Technika powrotu na dawny teren w ks. VIII. Nastrojowość i muzyczność. Ton ludowy astronomii Wojskiego. Oblicze dwoiste przecuć. Obrona wierzeń ludowych. Siąganie do tradycji dziejowej. Uchylenie zasłony. Dialogi dramatyczne. Momenty komediowe. Humorystyczny motyw samobójstwa. Zetknięcie się dwu linii akcji. Od muzycznego piękna ku humorystyce muzycznej. Rysy heroikomiczne i groźne. Mitologizacja Konewki. Powrotność tematów. Zrytmizowanie i zautomatyzowanie gromady. Warianty motywów	381-389
Motyw zmiany losu podczas snu w ks. IX. Trzy sceny ruchowe. Sprawa dziejów nocy po zajeździe. Rola Jankiela. Demonstracja metod carskich. Podwojenie terenu. Niespodzianki. Pierwotna motywacja gwałtownego zajścia. Przygotowanie rzutu nożem. Ocena etyczna postępowania Robaka. Jego motywy . . .	389-396
Żywe tempo scen bitwy. Mickiewicz-batalista. Rehabilitacja Dobrzyńskich. Rola ks. Robaka i Wojskiego w bitwie. Humor. Ponurość postaci Gerwazego. Idea zgody i harmonii. Finał	396-400
Księga X. Dynamika i poezja zjawisk atmosferycznych. Wywyższenie moralne Rykowa i ukazanie jego niższości umysłowej. Emigracyjna nuta uczuciowa. Maska <i>pro publico bono</i> . Piękno moralne dwu serc młodych i Sędziego. Maniactwo Buchmana. Paralelizm scen pożegnania. Komedia miłości pseudoromantycznej. Studium o łzach	400-406

Wtargnięcie dramatu. Scena mimiczna. Technika przedstawienia spowiedzi Jacka. Dramat dwu osób. Podział na akty. Przebaczenie ze strony Gerwazego i Stolnika. Wielkość dumnej duszy Stolnika. Wzniosły finał sceny zgonu	406-409
Udostojnienie idylli ziemiańskiej w księgach ostatnich. Przystylizowanie rzeczywistości dziejowej. Zmiana pory roku na wiosnę. Prawdziwe stanowisko Litwy w r. 1812. Przeciwstawienie Litwy <i>Pana Tadeusza</i> Litwie <i>Iwana Wyżygina</i> . Zespół marzeń z pamięcią serdeczną. Stosunek do ksiąg początkowych	409-413
Wojski wcieleniem starszylacheckiej kultury. Poemat malarza o świcie. Rehabilitacja dopełnieniem spowiedzi. Spotęgowana pogoda idylli. Zniknięcie zupełne rozdźwięków. Uszczęśliwienie Asesora i Rejenta. Podejmowanie tematów dawnych.....	413-419
Wyniesienie Soplicowa na wyżyny istotnego „centrum polszczyzny” w księdze ostatniej. Rozszerzenie widnokęgów. Dostosowanie bohaterów legionowych do stylu soplicowskiego. Wydźwięk Klucznikowego żywota. Wyodrębnienie i odosobnienie Dobrzyńskich. Smutne wyodrębnienie starego Maćka i komiczne wyodrębnienie Buchmana. Zachowanie prawdy dziejowej dzięki wystąpieniu Maćka.....	419-423
Znaczenie Wojskiego. Tradycje arcyserwisu. Jego związek z całością poematu. Różność postaw wobec kultury starszylacheckiej. Zabytki minionego świata. Konflikt pokoleń i strojów. Usunięcie Maćka ze sceny. Komiczne unieszkodliwienie konfliktu Hrabiego i Telimeny. Przesunięcie tematu do objaśnień	423-428
Brzask nowej epoki. „Ludu zdrowie!” Aprobata ze strony rzecznika tradycji. Panegiryk komiczny. Pożegnanie Buchmana	429-430
Finał czyniący zadość trzem dziedzinom poematu. Cel „Koncertu nad koncertami”. Jankiel w roli ludowego śpiewaka–starca. Tematy koncertu. Brak Kościuszki. Scena dramatyczna koncertu. Piękno malarskie postaci męskiej i tłumu w polonezie. Symboliczne gaśnięcie słońca. Toasty i formułka tradycyjna . . .	430-433
Poezja kształtowania osób i scen. Dobór słowa w poezji ruchu, światła i barwy. Analiza wyrazu słownego w kilku wierszach poloneza. Impresjonizm. Współdziałanie różnych czynników dostępnych poezji. Precyzja obserwacji i pamięć. Malarskość.	

Określenia fachowe z dziedziny malarstwa. Zbijanie tezy własnej w słowach Hrabiego o pejzażystach. Wpływ malarstwa holenderskiego . Piękno natury w <i>Sonetach Krymskich</i> i w <i>Konradzie Wallenrodzie</i> , a piękno malarskie w <i>Panu Tadeuszu</i> . Zwykle traktowanie barw i uniezwyklenie pewnych zjawisk kolorystycznych. Portret Telimeny a obraz Zosi	433-445
Sposób przedstawienia różnych rodzajów barwy czerwonej, różowej, żółtej i złotej, zielonej, błękitnej, białej i srebrnej, czerni, siwizny, bladeści. Purpura, granat, kolor nie wyszczególniony. Specjalne określenie kolorów. Tęczowość. Paleta farb. Kompozycja barw. Barwy lokalne. Skrzydła bocianie. Sympatia dla blasku i błysnięcia. Wirtuozostwa słowa w oddawaniu gry świateł. Kompozycyjne zespalenie różnych świateł. Mīt o błyskawicy. Współdziałanie różnych sfer przedstawień	443-455
Mylność teorii Lessinga i pewna jej racja. Siła ekspresji w Mickiewiczowskich obrazach malarskich. Ich ekonomia. Opisy informujące. Wyjątkowe przetworzenie opisu w akcję. Stopniowe kształtowanie obrazów barwnych Telimeny i Zosi. Różne metody komponowania obrazów o wartości malarskiej [W przyp. 104: Sprawa wprowadzenia buków do lasu litewskiego]. Kompozycja przestrzeni w uwerturze ks. IV. Obraz architektury. Ciągłość zmiennych obrazów. Metamorfoza chmur. Metaforyka na usługach plastyki. Momentalna impresja świetlna	455-465
Kształty architektoniczno-rzeźbiarskie, zwierzęce, ludzkie, geometryczne. Linie. Rzadkość piękna kształtu. Piękno ruchu. Waga szczególna określeń ruchowych. Metoda zobrazowania ruchów różnorodnych. Słownictwo poloneza. Okaz poezji łowieckiej	465-473
Wzmaganie tempa i energii ruchów. Przedstawienie delikatności ruchu. Studia ruchowe. Metoda wyliczania czynności. Artyzm sprawozdania z ruchów niedźwiedzia. Ruchy charakterystyczne. Sterne'owskie notowania drobnych ruchów. Komizm i ekspresja ruchów. Porównania czerpane ze świata zwierząt. Ich tradycja Homerowa i Lafontain'owska. Inne źródła przedstawień wtórnych. Mimika. Brak cech portrecisty. Ruchy zbiorowe. Sceny mimiczne	473-483
Wyobrażenia węchowate, smakowe, dotykowe. Dar sugerowania wartości akustycznej i artykulacji wyrazu. Uwagi niby-reżyserskie dotyczące głosu. Sugerowanie brzmienia głosu przez dobór słów. Kompozycje głosowe w ks. VII i IX. Rozgwar szlacheckiego życia. Fazy różne w gwarze łowów. Słownictwo związane z głosami zwierzęcymi. Ich uniezwyklenie. Ich zespoły. Inne głosy i szmery	483-491
Równomierne rozmieszczenie trzech koncertów. Rola pieśni w życiu społeczności. Rola muzyki instrumentalnej. Prymitywny stosunek do muzyki w przedstawieniu koncertu Jankiela. Charakter muzyki programowej. Wspomaganie wymowy dźwięków specjalnym słownictwem. Zgodność koncertu z ówczesnymi dążnościami muzyki. Zdolność muzyki do obrazowania wydarzeń. Środki ekspresyjne programowej muzyki Jankiela. Oddawanie głosów bitwy w muzyce. Znane Mickiewiczowi utwory muzyczne mogące być podniętą do przedstawienia koncertu. Możliwe echo <i>Don Juana</i> Mozarta i gry Paganiniego. Kompozycja koncertu . . .	491-498
Koncert Wojskiego. Naśladowanie głosów i muzyka czysta. Sublimująca funkcja echa	498-500
Koncert wieczorny przyrody. Wstępne zasugerowanie poetyczności. Przebieg koncertu. Przeniesienie walorów romantyki w świat realizmu	500-502
Wiersz w <i>Panu Tadeuszu</i> typowym wierszem epiki. Budowa trzynastogłoskowca. Możliwe schematy układu akcentowego. Tok normalny i wyjątkowy. Specjalne efekty zmian rytmicznych. Znaczenie silnych słów jednozłoskowych. Uniezwykający podział wiersza. Efekt oddzielania części początkowej i końcowej. Efekty trójdzielności. Zrytmizowanie i udźwięcznienie apostrofy do wiosny. Stosunek schematów rytmicznych w grupach wierszy	502-515
Efekty dźwiękowe. Melodia głoskowa. Różne rodzaje udźwięcznienia wierszy. Ekspresja rymów. Rymy charakterystyczne. Specjalne rymy Rykowa. Rymy humorystyczne, dręczące, naiwne. Równomierne włączanie słów rymujących w całość toku. Nienormalny przycisk rymowany	515-524
Przestrzegane przez Mickiewicza prawa rymowania. Hierarchia rymów. Efektowne łatwizny rymowe. Poziom techniki rymowej. Specjalne zjawiska w tej dziedzinie. Współdziałanie rymu i składni	524-531
Harmonia budowy zdań ze strukturą wersyfikacyjną. Typ regularności urozmaiconej. Granica składniowa dwuwiersza. Składnia trójwiersza. Struktura wewnętrzna dwuwiersza. Średniówki i pauzy	531-535
Bogactwo i giętkość budowy zdań. Zdania skomplikowane. Obdarzanie różnych osób różnym językiem. Barwa prowincjonalna języka	535-539
Umirkowany realizm. [W przyp. 156: <i>Pan Tadeusz</i> wobec teorii Huxleya o poezji „całkowicie prawdziwej” i „chemicznie czystej”]. Epickość charakterystyki. Obfitość rysów; uwzględnianie środowiska i przeszłości. Postaci pozbawione charakterystyki . . .	539-543
Obiektywizm. Piętno humoru subiektywnego. Sfera komizmu. Postaci komiczne. Komizm ruchów i sytuacji. Humor i ciepło kochającego serca. Styl epicki a liryczny	543-547

[<i>Epilog</i>] aktem pokory. Usprawiedliwienie się twórcy. Los zbiorowy i tony osobiste. Stosunek twórcy do poematu. [W przyp. 159: Autograf [<i>Epilogu</i>]. Krytyka dotychczasowego układu. Ustalenie tekstu właściwego].....	547-554
Bolesność i pogoda w <i>Panu Tadeuszu</i> . Hymn realisty na cześć życia. Wielkie dzieło kojące. Twórczość Mickiewicza bliska ideałowi wszechpoematu	554-556
W y k a z i l u s t r a c y j	577